

simile, possessori prædii dominantis, tunc solum urget, quando tale quid exigitur. Quo prænotato.

107. *Hæ posteriores obligationes, eisque correspondentes actiones personales, præscriptione tolluntur ob solam negligentiam actoris.* — Resp. I. Obligationes illæ, quæ referuntur duntaxat ad patiendum, sive subeundum onus, si ab altero agatur, vel petatur, eisque correspondentes actiones personales, præscriptione extinguuntur obsolam negligentiam actoris, seu cessationem exactoris, quamvis obligatus suæ interim obligationis probe conscius sit. Ita Glossa in l. ult. §. *Credidit*. in fin. ff. *Quemadmodum servit. amitt.* id probans ex eo: quia in tali casu non exigitur, ut quis aliquid faciat. Abbas c. *Quoniam omne*, n. 21. h. t. concludens, quod ubi nulum intervenit peccatum ex parte præscribentis, valet præscriptio, quantumcunque quis sciverit se esse debitorem. Bartolus l. *Sequitur* § *Si viam* ff. *de Usucapion.*; Layman cit. cap. viii. n. 12; Pirhing h. t. n. 52. et 54; Engel, eod. n. 18. et doctores communiter. Ratio est, quia hic revera non intervenit mala fides ex parte præscribentis, sive per præscriptionem extinguentis jus alterius: etsi enim is probe recordetur juris alieni, suæque obligationis, si ab altero agatur, vel quidpiam exigatur; simul tamen novit, se ad nihil esse obligatum, priusquam ab alio agatur, vel exigatur; sicque non peccat nihil præstando, quandiu non exigitur: sed tamen alter ob suam negligentiam lapsu temporis a jure definiti perdit jus suum, neque amplius auditur opposita per reum exceptione præscriptionis. Quinimo re penitus inspecta, in dictis casibus potius unus perdit jus suum propter negligentiam, quam alter contra eum præscribat; prout notat Abbas d. c. *Quoniam omne*. n. 9. h. t.; Bartolus, ubi supra.

108. *Idque varie exemplificatur.* — Sic accidit in legibus pœnalibus, ut jam dictum. Similiter adversus fiscum pœna commissi ob non solutum vectigal, aut hujusmodi, ipso jure debita præscribitur quinquennio, ut l. II. C. *de Vectigal.* quia nemo tenetur eam solvere, nisi exigatur; et sic, quamvis habeatur notitia debiti, proprie tamen non intervenit mala fides. Eadem ratione possunt plures actiones præscriptione extinguí, si actor neglexerit eas proponere intra tempus a jure præfixum: prout tollitur actio injuriarum, lapsu unius anni, si injuriam eam proponere

neglexerit, l. *Si non convicii*. c. *de Iniuriis*. Sicut et privilegium nundinarum perditur lapsu decennii, quando illud impetrans a principe, eodem per tantum tempus usus non fuit, l. I. ff. *de Nundinis*.

109. *Atque etiam accidit in servitutibus rusticis, quæ amittuntur per solum non usum.* — Addunt doctores, ac præsertim Glossa in l. ult. §. *Credidit*. ff. *Quemadmodum servit. amittant*. Abbas. c. *Quoniam omne*, n. 8. h. t.; Lessius cit. cap. vi. n. 12; Pirhing h. t., n. 54; Layman cit. cap. viii. n. 12, vers. *Servitutes rusticæ*, et alii, hoc ipsum procedere in servitutibus rusticis; adeo, ut possim præscribere contra eum, qui habet jus servitutis rusticæ in medio prædio, quando is eodem per tempus a jure præfixum uti neglexit, etiamsi sciam, ipsi tale jus vere competere, l. *Hæc autem jura* ff. *de Servitutib. urbanor. prædior.* Neque enim mala fide ego quidpiam facio, multominus alterum impedio in prosecutione sui juris (alioquin quippe secus foret dicendum) imo ex parte mea nullus requiritur ad præscribendum contra servitutem rusticam: sufficit enim, quod alter non utatur jure suo per tempus a lege definitum.

110. *Etsi secus sit in servitutibus urbanis, juxta notabilem differentiam inter ipsas.* — Unde Glossa in casu cit. l. *Hæc autem jura*, et Bartolus ibid. ponit notabilem differentiam inter servitutes urbanas, et rusticas: quia ad amissionem autem servitutis urbanæ requiritur, et me non uti, et te libertatem usucapere per factum tuum; puta, domum altius elevando, vel foramen muri obstruendo, aut hujusmodi, per textum cit. l. *Hæc autem jura*. ff. *de Servitut. urban. de præd.* Atque ideo hic ex parte mea requiritur, sed ad amissionem servitutis rusticæ sufficiat sola negligentia non utilis.

111. *Obligationes illæ, quæ tendunt ad aliquid agendum, non possunt ullo tempore cum mala fide, seu scientia juris alieni, præscriptione extingui.* — Resp. II. E contra obligationes illæ, quæ suapte natura tendunt ad aliquid agendum, vel non agendum, non possunt ullo tempore cum mala fide, sive scientia juris alieni præscriptione extingui, neque eisdem præscribi potest. Ita auctores n. 107. citati cum aliis pluribus. Ratio est, quia tales obligationes nequeunt præscribi, nisi vel omittendo actum debitum, vel exercendo actum prohibitum: atqui stante notitia juris alieni neutrum potest fieri absque peccato,

et cum bona fide: ergo pariter eæ nequeunt nullo tempore præscribi, ut cap. ult. h. t. cum similibus.

112. *Debitum pecuniarium non extinguitur per hoc, quod creditor longo tempore illud non exigit. Quid requiratur, et quis præscribat contra debitum pecuniarium?* — Id ipsum probatur inductione: sic quippe debitum pecuniarium, v. g. centum florenorum, vi mutui, emptionis etc. contractum non extinguitur per hoc, quod creditor illud longo tempore non exigit (sæpe enim urbanitatis gratia id contingit) quandiu debitor retinet notitiam hujus debiti; tum quia pro creditoribus interpellat dies statuta solutionis; ut cap. ult. *de Locato*, ibi; « Cum in hoc casu dies statuta pro domino interpellat, » juncta l. *Magnam*. c. *de Contrah. stipulat.*; tum quia vel talis debitor stante scientia debiti habuit voluntatem solvendi, vel non: si primum, non fuit in quasi possessione liberationis: si vero secundum, non fuit in bona fide, quin potius in continuo statu peccati; sicque in neutro casu præscribere potuit. Igitur ut quis præscribat contra tale debitum pecuniarium, omnino requiritur, ut ipse tempore a legibus definito, bona fide existimet, se nihil debere; sicque existat in possessione suæ libertatis, v. g. putando debitum fuisse condonatum, vel solutum. Lessius cit. cap. vi. n. 19; Covarruvias part. II. c. *Possessor*. § 11, n. 4; vers. *Sed ipse*; Layman cit. cap. viii. n. 11; Pirhing h. t., n. 51; Engel, h. t., n. 18, vers. *Præterea*, et alii.

113. *Servitutibus urbanis negativis præscribi nequit, nisi per factum contrarium.* — Idem patet in servitutibus urbanis negativis, seu obligationibus ad non agendum, v. g. non ædificandi altius, non aperiendi fenestram in hortum vicini, non pascendi in alieno prædio, non venandi vel piscandi in tali loco, etc. Siquidem talibus obligationibus præscribendis; prout de servitutibus urbanis expresse cavetur l. *Hæc autem jura*. ff. *de Servitut. urban. præd.* discernendo, quod tales servitutes « non omnimodo pereant non utendo, sed ita, si vicinus simul libertatem usucapiat: » puta, domum altius ædificando, fenestram aperiendo, aut hujusmodi. Atqui stante scientia juris alieni, non possum bona fide præstare actum contrarium; ergo neque præscribere talibus servitutibus, atque obligationibus, stante scientia juris alieni. Et hæc videntur certa: major vero difficultas est de actionibus personalibus respectu dic-

tarum servitutum, seu obligationum: unde

114. *Utrum actionibus personalibus, quæ correspondent obligationibus ad aliquid agendum, vel non agendum, possit præscribi cum mala fide, seu scientia juris alieni?* — Quæritur III. Utrum saltem actionibus personalibus, quæ correspondent dictis obligationibus ad aliquid agendum, vel non agendum, possit præscribi cum mala fide, seu scientia juris alieni? Et notanter additur, « quæ correspondent obligationibus ad aliquid agendum, » etc. Nam quod actionibus personalibus, quæ correspondent obligationibus ordinatis duntaxat ad aliquid patiendum, sive subeundum onus, si ab altero exigatur, possit præscribi non obstante scientia juris alieni, jam dictum est supra. n. 107. et seqq.

115. *Declaratur sensus quæstionis.* — Porro sensus præsentis quæstionis est, an stante scientia juris alieni, seu quod quis noverit sese manere obligatum pro foro conscientie ad solvendum, vel aliquid præstandum proximo: nihilominus contra hunc præscribere possit in tantum, ut post lapsum temporis a lege definiti non possit amplius actio contra eum institui, neque debitum in judicio repeti; etiamsi constet de mala fide debitoris, forte per propriam ejus confessionem, aut alias legitimas probationes. Quod notanter additur: quia si non constaret de mala fide debitoris, sive rei, præsumeretur is in foro externo habuisse bonam fidem (nam « præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur, » puta, notitia rei alienæ, ut inquit reg. 47. jur. in 6.) sicque merito, juxta dispositionem legum civilium, actioni contra ipsum intentatæ aditus negaretur. Atque de hac difficultate loquendo

116. *Sententia negativa statuitur, atque probatur.* — Resp. I. Actionibus personalibus, quæ correspondent obligationibus ad aliquid agendum, vel non agendum non potest præscribi cum mala fide. Ita Covarruvias in c. *Possessor*. part. II. § 11, n. 4. et seqq.; Lessius, lib. II. *de Justit. et jur.* cap. vi. n. 19. quamvis etiam contrariam opinionem non improbabilem censeat; Pirhing h. t. n. 51; Engel, eod. n. 18. vers. *Ad alterum*, et communior doctorum; contra Hostiensem in *Summa*. tit. *de Præscription. rerum immobilium*. § *Quæ res*. n. 4. vers. *Actiones personales*. Bartolum in l. *Sequitur*. § *Si viam*. ff. *de Usucapion.* et plures alios, quos in oppositum citat Covarruvias, ubi supra. Ratio con-

clutionis est, quia cap. ult. h. t. generaliter damnatur quælibet præscriptio, quæ cum peccato et mala fide procedit; ergo etiam hujusmodi præscriptio actionis personalis cum mala fide: nam qui dicit omnia, nihil excludit, c. *Solitæ. de Majorit. et obed.* cum similibus. Antecedens patet ex verbis cit. cap. ult., h. t., ibi: « Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, synodali iudicio diffinimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio tam canonica, quam civilis, » etc. Accedit, quod præscriptio actionum personalium cum mala fide, foret nutritiva peccati; eo quod debitores saltem pro foro externo, non possent amplius compelli ad solvendum debitum, v. g. vi mutui contractum; imo admissa tali præscriptione manutenerentur in continuanda iniqua detentione rei alienæ, seu debiti non solvendi; ergo hoc ipso non est admittenda.

117. *Solvuntur instantiæ.* — Obijcies contra hoc. Jus canonicum considerat malam fidem possidentis rem alienam contra conscientiam; ergo non derogavit legibus civilibus denegantibus actionem personalem post lapsum certi temporis ob solam negligentiam non repetentis rem suam. Probatur consequentia: quia hic nulla intervenit res, possidetur, sed solum excluditur actio alterius. Resp. neg. consequent. loquendo de actionibus personalibus, quæ correspondent obligationibus ad agendum. Ad probationem negatur assumptum: quia in tali præscriptione, si procederet, necessario deberet intervenire possessio, vel potius quasi possessio propriæ libertatis, seu immunitatis a tali obligatione: talis autem possessio non potest haberi sine peccato, ex quo quis novit sese obligatum ad tale quid agendum, vel non agendum conformiter dictis n. 112. et 113.

118. Obijcies ulterius. Dantur complures aliæ actiones, quæ tolluntur, seu contra eas fit præscriptio lapsu certi temporis, et quidem ob solam negligentiam actoris, qui postmodum perdit jus agendi, neque amplius auditur. quantumvis alter sese noverit rem; ergo idem videtur dicendum in dictis actionibus personalibus. Antecedens patet: quia sic tollitur Actio injuriarum lapsu unius anni, l. *Si non convicii. c. de Injuriis.* Actio redhibitoria lapsu sex mensium l. *Cum sex. c. de Edilit. edict.* Actio quanti minoris lapsu unius anni, et aliæ hujusmodi; ergo. Resp. neg. consequent. Quia, ut notat Covarruvias cit. § 11. n. 6. aliud est, actionem

negari a lege humana post lapsum certi temporis, seu ob etiam causam, quæ solet contingere absque ullo dolo, et peccato adversarii; uti fit in actionibus allegatis: aliud vero, actionem tolli per factum cujuspiam mala fide continuatum, sique fomentum a lege exhiberi ad occupandas res alienas cum mala fide, et peccato. Illud quippe ob commune bonum reipublicæ, atque ad refrænandam litium multitudinem, bene potest fieri: non vero istud posterius. Hoc autem accideret admissa præscriptione cum mala fide contra obligationes, atque actiones personales, quæ dantur ad aliquid agendum, v. g. ad solvendum creditori debitum; vel non agendum, v. g. ad non ædificandum altius etc. Nam talia faciens, seu continuans, interea semper peccaret injuste detinendo rem alienam, neque eam restituendo, cum posset; aut injuste per suum ædificium lædendo jus proximi animo complendæ præscriptionis contra actionem personalem, forsitan in posterum contra ipsum instituendam.

119. *An detur actio ex pacto nudo.* — Urgebis. Valet lex, qua ad evitandam litium multitudinem in foro externo denegatur actio ex pacto nudo, l. *Juris gentium. § Sed cum. ff. de Pactis.* Item et alia Lex statuens, quod venditori infra dimidium justii pretii decepto, in foro externo non subveniatur, sed eidem actio negetur, l. *Rem minoris. c. de Rescindend. vendit. et c. Cum dilecti. 3. de Emption.* Et tamen hic intervenit mala fides non servantis obligationem pacti nudi, vel non suppletis defectum justii pretii, ac proinde subest periculum peccati; ergo data solutio non subsistit. Resp. leges hujusmodi fuisse latas ob bonum commune reipublicæ, publicamque quietem conservandam, permittendo minus malum ad evitanda majora mala: quanquam de facto, atque ad præcavendum peccatis, quæ orirentur ex violatione pactorum nudorum, non solum de jure canonico, verum etiam secundum hodiernos mores in foro civili, detur actio ex pacto nudo; prout uberius dictum fuit supra lib. I, tit. XXXV. *De Pactis.* § 1. n. 31. et 37. Unde hæc obiectio posset retorqueri. Accedit ratio disparitatis: quia præscriptio cum mala fide expresse fuit revocata per concilium generale, relatum cap. ult. h. t. eo quod spe lucrificandi, seu complendæ præscriptionis, animaverit homines ad continuandam injustam possessionem rei alienæ; secus accidit in legibus proxime allegatis.

§ V.

DE TITULO AD PRÆSCRIPTIONEM REQUISITO.

120. *Titulus justus requiritur ad præscriptionem.* — Quæritur I. Utrum, et cur ad præscriptionem requiratur titulus? Resp. I. Inter alias conditiones ad præscriptionem requisitas, etiam est justus titulus. Ita liquet ex c. *Si diligenti. 17. h. t.* ubi dicitur: « Cum in præscriptione rerum ecclesiasticarum bona fides, et justus titulus exigatur: » Concordat c. *Dudum. 31. de Decimis;* ubi allegans præscriptionem jubetur per Papam præscriptionis titulum probare. Adde textum in l. ult. c. *de Usucapion. pro hered.* ibi: « Usucapio non præcedente vero titulo, procedere non potest. » Et l. *Nullo. c. de Rei vindicat.* ibi: « Nullo justo titulo præcedente possidentes ratio juris quærere dominium prohibet; » cum similibus.

121. *Et quidem duplici de casu. Primo, ad purgandum vitium malæ fidei, quando jus commune resistit præscribenti, vel est præsumptio contra ipsum.* — Resp. II. Ejusmodi titulus duplici præcipue de causa requiritur ad præscriptionem. Primo quidem ad purgandum vitium malæ fidei, quando vel jus commune resistit præscribenti, vel alia præsumptio est contra ipsum. Textus est in cap. 1, h. t., in 6. ibi: « Licet ei, qui rem præscribit ecclesiasticam, si sibi non est contrarium jus commune, vel contra eum præsumptio non habeatur, sufficiat bona fides: ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi: Nisi tanti temporis allegetur præscriptio, ejus contrarii memoria non existat. » Hæc pontifex; ac pluribus declarat Glossa ibid. §. *Titulum.* et Joan. Andreas. et Barbosa in *Collectan.* ad cit. cap. 1. h. t. in 6. et Vivianus in *Rational.* ibid. atque Abbas c. *Si diligenti. n. 20. h. t.* juncto textu ibid. cum communi.

122. *Tempus immemoriale, et præscriptio immemoralis, quæ?* — Porro « Tempus immemoriale, seu præscriptio immemoralis » dicitur, ejus initium excedit memoriam hominum: sive, « ejus origo memoriam excessit, » scilicet hominum, qui nunc vivunt, l. *Hæc jura. § Ductus aquæ.* juncta Glossa §. *Memoriam. ff. de Aqua quotidian.* etc. *Super quibusdam. 26. de Verb. signif.* Quia vero censetur aliquid excedere memoriam hominum, si excedat centum annos, qui est finis

vitæ longævæ hominis, l. *An usufructus. ff. de Usufruct.* Hinc ad præscriptionem tanti temporis, ejus initii memoria non extat, requiri lapsum centum annorum, nec sufficere præscriptionem brevioris temporis, non pauci voluerunt: ut Curtius Junior consil. 90. col. fin.; Cardinalis c. *Si diligenti in fin. de Præscript.* Felinus c. *Cum vobis.* eod. quos pro hac sententia allegat Cravetta proxime citandus; ac novissime Pirhing h. t. n. 127. cum nonnullis aliis.

123. *Præscriptio tanti temporis, ejus initii memoria non extat, est minor præscriptione centenaria.* — Oppositum tamen, seu quod præscriptio temporis, ejus initii memoria non extat, non requirat tempus centum annorum, sed minor dicatur præscriptione centenaria: innuit Glossa c. *Cum vobis. §. Centum annorum,* et Barbosa ibid. n. 5. h. t. Idemque ex professo, ac pluribus allegatis doctoribus, et rationibus, probat Aymon Cravetta tom. XVII. *Tractatum,* tract. *de Antiquitat. tempor.* part. IV, § *Absolutis differentis. n. 24.* et seqq. Ratio est, tum quia præscriptio centenaria, et præscriptio tanti temporis, ejus initii memoria non extat in contrarium, diversis nominibus appellantur; ergo una non debet importare idem, quod altera, arg. l. *Si idem. c. de Codicillis;* tum quia præscriptio centenaria soli romanæ Ecclesiæ competit, c. *Cum vobis. 14. et c. Si diligenti. 17. h. t.* et Auth. *Quas actiones. c. de Sacros. Eccles.* ergo præscriptio illa, ejus initii memoria non extat, et contra ecclesias inferiores procedit, hoc ipso nequit importare tempus centum annorum; alioquin falsum foret, quod sola romana Ecclesia gaudeat privilegio præscriptionis centum annorum. Tacentur aliæ rationes, apud Cravettam videndæ.

124. *Et quomodo probetur ea per testes.* — His accedit Engel, h. t. n. 34. ubi inquit, quod practici advertant, præscriptionem tanti temporis, ejus initii memoria non extat in contrarium, probari per testes, qui saltem quadraginta annos testantur de visu, vel sensu proprio, ac de cætero etiam a suis majoribus semper audierunt rei statutum sic fuisse. Mynsinger centur. 1. observat. 30. Concordant dicta superius lib. I. tit. IV. *De consuetudine.* § 7. n. 180. ubi agitur de probatione consuetudinis immemoralis.

125. *Ad præscriptionem requiritur titulus, ut ea breviori, seu ordinario tempore compleatur.* — Secundo, requiritur titulus ad præscriptio-